

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
VIEŠOJO VALDYMO GRUPĖ**

**PAŽYMA
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮSTATYMO „DĖL UŽSIENIEČIŲ TEISINĖS
PADĖTIES“ NR. IX-2206 PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
(TAP-20-1005; TAIS- 20-8082)**

2020-06-17 Nr.

Vilnius

1. Projekto rengėjas. Vidaus reikalų ministerija.

2. Projekto tikslas. Įstatymo projektas parengtas siekiant:

- tobulinti prašymų suteikti prieglobstį nagrinėjimo mechanizmą, apriboti piktnaudžiavimo prieglobsčio sistema galimybes visuose prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimo etapuose;
- tobulinti esamą reglamentavimą dėl užsieniečių atvykimo darbo ar kitos teisėtos veiklos tikslais atsižvelgiant į Seimo Migracijos komisijos 2019 m. spalio 9 d. priimtame sprendime Nr. 139-P-8 pateiktus pasiūlymus dėl procedūrų tobulinimo;
- tikslinti Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (toliau – Įstatymas) nuostatas, reglamentuojančias Europos Sąjungos valstybių narių piliečių teisinę padėtį Lietuvos Respublikoje atsižvelgiant į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo priimtus sprendimus bylose C-544/18 ir C-32/19.

3. Dabartinė situacija. Saugodama išorines Europos Sąjungos sienas, Lietuva yra atsakinga už prieglobsčio prašytojų antrinio judėjimo kontrolę. Pastarųjų metų statistiniai duomenys rodo, kad nemaža dalis prieglobsčio prašytojų piktnaudžiauja prieglobsčio procedūromis ir naudojami Lietuva kaip tranzitinė šalimi vykti į ekonomiškai patrauklesnes Europos Sąjungos valstybes nares). Dalis išvykusių prieglobsčio prašytojų yra grąžinami atgal į Lietuvą ir jų prašymai suteikti prieglobstį vėl nagrinėjami Lietuvoje.

Kita problema – ilgos apeliacinės procedūros teismuose. Dauguma neigiamų sprendimų dėl prieglobsčio yra apskundžiami teismui, nes prieglobsčio prašytojams yra garantuojama nemokama teisinė pagalba, o skundų nagrinėjimo teismuose metu prieglobsčio prašytojas turi teisę likti Lietuvoje (dažnu atveju – gyventi ir būti išlaikomu valstybės lėšomis, kas brangiai kainuoja valstybei (vieno prieglobsčio prašytojo išlaikymas siekia apie 500 eurų per mėnesį)). Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimų, kai yra naikinamas Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Migracijos departamentas) priimtas sprendimas ir byla dėl prieglobsčio suteikimo grąžinama nagrinėti iš naujo, skaičius yra labai mažas (2019 m. teismo grąžintos 9 bylos, o palikti galioti 68 Migracijos departamento priimti sprendimai, 2018 m. Migracijos departamentui grąžintos nagrinėti iš naujo tik 3 bylos iš 69).

Seimo Migracijos komisija 2019 m. spalio 9 d. priėmė sprendimą Nr. 139-P-8, kuriuo įpareigojo Vidaus reikalų ministeriją patobulinti Įstatymo nuostatas, susijusias su užsieniečių įdarbinimu Lietuvos Respublikoje.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas priėmė sprendimus bylose, kurios aktualios ir Lietuvai, todėl atsižvelgiant į suformuotą praktiką būtina keisti Įstatymo nuostatas.

4. Projekto esmė. Įstatymo projektu siekiama:

- paspartinti prašymų suteikti prieglobstį nagrinėjimo procedūras ir užkirsti kelią piktnaudžiavimui prieglobsčio sistema;
- sudaryti palankesnes sąlygas dirbti Lietuvoje užsieniečiams, kurie ketina dirbti aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujantį darbą, supaprastinti leidimo laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje (toliau – leidimas laikinai gyventi) išdavimo ir keitimo sąlygas, aiškiau reglamentuoti

leidimo dirbti Lietuvos Respublikoje (toliau – leidimas dirbti) ir sprendimo dėl užsieniečio darbo atitikties Lietuvos Respublikos darbo rinkos poreikiams priėmimą;

- užtikrinti tinkamą direktyvos 2004/38/EB nuostatų, reglamentuojančių teisės nuolat gyventi įgijimą nepragyvenus 5 metus, perkėlimą atsižvelgiant į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pateiktą atitinkamų direktyvos nuostatų išaiškinimą.

Pagrindinės naujos projektu siūlomos nuostatos:

- nustatyti galimybę prieglobsčio prašytojus apgyvendinti Pabėgėlių priėmimo centre, o apgyvendinimo tvarką pavesti tvirtinti socialinės apsaugos ir darbo ministrui, atsisakant tarpinės grandies – Vidaus reikalų ministerijos;

- nustatyti, kad užsieniečiams, kurie kelia grėsmę valstybės saugumui ar viešajai tvarkai, panaikinamas ne tik užsieniečio teisė gyventi Lietuvos Respublikoje patvirtinantis dokumentas, bet ir viza;

- nustatyti, kad užsieniečių, pateikusių prašymą suteikti prieglobstį pasienio kontrolės punktuose ar tranzito zonose, buvimas pasienio kontrolės punktuose ar tranzito zonose nelaikomas atvykimu į Lietuvos Respublikos teritoriją, kol nepriimamas sprendimas įleisti prieglobsčio prašytoją į Lietuvos Respubliką. Migracijos departamentas nagrinėtų prašymą suteikti prieglobstį skubos tvarka arba tokio prašymo nenagrinėtų, ir šie veiksmai būtų atliekami dar kol prieglobsčio prašytojas neįleistas į Lietuvos Respubliką. Tai paspartintų prašymų suteikti prieglobstį nagrinėjimo procedūras ir užkirstų kelią piktnaudžiavimui prieglobsčio sistema;

- nustatyti, kad teisę pasilikti pasienio kontrolės punktuose ar tranzito zonose skundo padavimo termino laikotarpiu turi tik prieglobsčio prašytojai, pateikę prašymą suteikti prieglobstį pasienio kontrolės punktuose ar tranzito zonose ir dėl kurių nepriimtas sprendimas įleisti į Lietuvos Respubliką, taip pat numatant galimybę prieglobsčio prašytojus apgyvendinti ir Valstybės sienos apsaugos tarnyboje;

- nustatyti, kad į Lietuvos Respubliką atvykti ir būti Lietuvos Respublikoje Šengeno vizoje nurodytą laiką gali tik užsienietis, turintis galiojančią Šengeno vizą, nurodant išimtis - išskyrus oro uosto tranzitinę vizą ir riboto teritorinio galiojimo vizą, kuri negalioja Lietuvos Respublikos teritorijoje;

- nustatyti, kad į Lietuvos Respubliką be vizos atvykęs užsienietis, kuris turi kitos Europos Sąjungos valstybės narės išduotą leidimą laikinai gyventi ar nacionalinę vizą mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros darbų vykdymo tikslu, galėtų ne tik vykdyti dalį savo mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros darbų, bet ir dirbti kaip dėstytojas būdamas Lietuvos Respublikoje ne ilgiau kaip 180 dienų per 360 dienų laikotarpį. Šiuo pakeitimu siekiama supaprastinti tyrėjų atvykimą į Lietuvos Respubliką turint kitos Europos Sąjungos valstybės narės išduotą leidimą laikinai gyventi ar nacionalinę vizą mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros darbų vykdymo tikslu ir aiškiai nurodyti, kad užsienietis tuo metu gali ir dirbti kaip dėstytojas;

- siūloma atsisakyti nacionalinių vizų skirstymo į vienkartinę ir daugkartinę (kaip ir su leidimais gyventi, visų nacionalinių vizų turėtojai įgys teisę atvykti į Lietuvą ir išvykti iš jos daug kartų);

- atsižvelgiant į tai, kad užsienietis, pildydamas prašymą išduoti leidimą laikinai gyventi per MIGRIS, gali būti net neatvykęs į Lietuvos Respubliką, siūloma nustatyti, kad užsienietis, teikdamas prašymą išduoti ar pakeisti leidimą laikinai gyventi, pateikia ne dokumentus, kad turi ar naudoja gyvenamąją patalpą, kurioje deklaruos gyvenamąją vietą, o rašytinį pasižadėjimą, kad deklaruos savo gyvenamąją vietą gyvenamojoje patalpoje, kuri atitiks gyvenamojo ploto reikalavimą;

- siūloma numatyti, kad dėl leidimo laikinai gyventi besikreipiantys užsieniečiai, atvykstantys dirbti į Lietuvos Respubliką kaip stažuotojai ar praktikantai, taip pat užsieniečiai, komandiruojami į Lietuvos Respubliką dirbti iš kitų Europos Sąjungos valstybių narių, turėtų kreiptis į Užimtumo tarnybą ne dėl leidimo dirbti išdavimo, o dėl sprendimo dėl užsieniečio darbo atitikties Lietuvos Respublikos darbo rinkos poreikiams priėmimo; užsieniečiui, užbaigusiam studijas Lietuvos Respublikoje, nebūtų taikomas ne tik darbo patirties reikalavimas, bet ir reikalavimas įsidarbinti pagal turimą kvalifikaciją, jeigu užsienietis dėl leidimo laikinai gyventi

darbo pagrindu išdavimo kreipėsi nepraėjus 2 metams nuo studijų ar mokymosi pagal profesinio mokymo programą baigimo;

- atsižvelgiant į tai, kad aukštos profesijos kvalifikacijos darbuotojai yra viena iš prioritetinių darbuotojų grupių, ir siekiant tokiems darbuotojams sudaryti kuo palankesnes sąlygas atvykti dirbti į Lietuvos Respubliką, siūloma suteikti teisę pradėti dirbti aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujantį darbą pas darbdavį, kuris išsipareigoja įdarbinti užsieniečių nustatytomis sąlygomis, jau prašymo išduoti leidimą laikinai gyventi nagrinėjimo laikotarpiu arba nuo tokio prašymo pateikimo, taip pat paprastinti darbdavio keitimo procedūras; tokios pačios sąlygos nustatomos užsieniečiams, kurie perkeliama įmonės viduje; lengvinamos sąlygos užsieniečiui, kuris atvyksta užsiimti teisėta veikla, susijusia su naujų technologijų ar kitų Lietuvos Respublikos ūkio ir socialinei plėtrai reikšmingų naujovių diegimu (startuoliui);

- siekiant aiškumo, siūloma vietoje nuorodų į atitinkamus straipsnius aiškiai išdėstyti atvejus, kada užsienietis, ketinantis dirbti Lietuvos Respublikoje, privalo įsigyti leidimą dirbti, tikslinamos nuostatos, kokie užsieniečiai gali dirbti trumpalaikio buvimo Lietuvos Respublikoje metu, taip pat tikslinamos kitos su užsieniečių darbu susijusios nuostatos;

- atsižvelgiant į tai, kad nuo 2021 m. sausio 1 d. užsieniečiams, atvykstantiems dirbti į Lietuvos Respubliką ir kurių profesija yra įtraukta į Profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje, sąrašą pagal ekonominės veiklos rūšis, bus pradėta taikyti kvota, siūloma nustatyti, kad leidimas dirbti reikalingas ir užsieniečiams, kurių profesija įtraukta į Profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje, sąrašą pagal ekonominės veiklos rūšis ir yra išnaudota kvota;

- Europos Sąjungos Teisingumo Teismo bylos C-32/19 sprendimui įgyvendinti siūloma nustatyti, kad teisė nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje Europos Sąjungos valstybės narės piliečiui arba jo šeimos nariui, kuris teisėtai gyveno Lietuvos Respublikoje trumpiau negu 5 metus, jeigu jis sukakęs Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatyme nustatytą senatvės pensijos amžių ir įgijęs teisę gauti socialinio draudimo senatvės pensiją ar šalpos senatvės pensiją, nutraukė darbo sutartį (darbo sutartis pasibaigė) arba veiklą suteikiama tik tada, jeigu toks asmuo yra pragyvenęs Lietuvos Respublikoje be pertraukos ne mažiau kaip 3 metus ir pastaruosius vienerius metus buvo darbuotojas arba savarankiškai dirbantis asmuo;

- Europos Sąjungos Teisingumo Teismo bylos C-544/18 sprendimui įgyvendinti siūloma nustatyti, kad Europos Sąjungos valstybės narės pilietis išlaiko savarankiškai dirbančio asmens statusą ir kai jis laikinai nevykdo veiklos dėl nėštumo, gimdymo, tėvystės atostogų ir (arba) atostogų vaikui prižiūrėti.

5. Derinimas. Įstatymo projektas teiktas derinti Socialinės apsaugos ir darbo, Teisingumo, Užsienio reikalų, Ekonomikos ir inovacijų, Švietimo, mokslo ir sporto, Finansų ministerijoms, Valstybės saugumo departamentui, Valstybinei darbo inspekcijai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Užimtumo tarnybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Finansų ministerijos. Įstatymo projektas ir aiškinamasis raštas patikslinti pagal minėtų institucijų pastabas ir pasiūlymus bei suderinti darbo tvarka, derinimo pažymoje dėstomi argumentai tik dėl tų pastabų ir pasiūlymų, kurių nepavyko suderinti.

Taip pat gautos Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių komisaro valdybos rekomendacijos, kurios įvertintos tikslinant Įstatymo projektą (patikslintas Įstatymo 71 straipsnio 1 dalies 4 punktas, papildytas Įstatymo 125 straipsnis).

6. Atitikimas Vyriausybės programai. Projektas tiesiogiai neįgyvendina Vyriausybės programos nuostatų.

7. Projekto įgyvendinimo kaštai ir nauda. Prieglobsčio prašytojams išlaikyti kasmet Pabėgėlių priėmimo centrui reikėtų skirti iš valstybės biudžeto maždaug 80 tūkst. Eur, kartu sumažinant Vidaus reikalų ministerijai skiriamų lėšų dydį, paliekant tik lėšų, skirtų prieglobsčio prašytojams apgyvendinti savivaldybėse, dalį.

Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projektu nustatoma, kad informacija bus teikiama per Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacinę sistemą, būsimi pakeitimai pareikalaus papildomų šio fondo veiklos sąnaudų, nesusijusių su šio fondo veikla, todėl Įstatymo nuostatomis įgyvendinti reikės 20 tūkst. Eur Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacinės sistemos pakeitimams.

8. Dalykinio vertinimo išvada. Atkreiptinas dėmesys, kad Įstatymo projekto aiškinamajame rašte aprašant naujas siūlomas teisinio reglamentavimo nuostatas net 7 kartus (aprašant 7 Įstatymo straipsnių pakeitimus) pakartojamas tas pats paaiškinimas, kodėl panaikinama galimybė prašymą išduoti ar pakeisti leidimą laikinai gyventi pateikti už kitą asmenį. Siekiant mažinti aiškinamojo rašto apimtį siūlome šį paaiškinimą pateikti ne prie atskirų straipsnių, o apibendrintai.

Siūlome įvertinti Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės 2020 m. birželio 12 d. išvadoje Nr. NV-1644 pateiktas pastabas ir projektą svarstyti tarpinstituciniame pasitarime.

Patarėja

Aušrina Genienė

Aušrina Genienė, tel. 8 706 63 769, el. p. ausrina.geniene@lrv.lt